

RIIGIKOHUS
♦♦♦♦♦♦♦♦

ÕIGUSTEABE- JA KOOLITUSOSAKOND

**Riigikohtu praktika kriminaal- ja väärteoasjades
mai–august 2020**

Aktuaalse praktika ülevaade

Kaisa Tiru
peaspetsialist

Tartu
2020

SISUKORD

1. STATISTILINE ÜLEVAADE	3
2. AKTUAALNE PRAKTIKA.....	4
2.1. MATERIAALÕIGUS	4
2.1.1. Vara ja muu soodustuse küsimine KarS § 294 lg 1 tähenduses (1-18-7807/58).....	4
2.1.2. Andmete kaubanduslik väärtus (1-18-4590/82).....	4
2.1.3. Kannatanu KarS §-s 384 ette nähtud kuriteos (1-19-9575/46)	5
2.1.4. KarS § 327 lg 1 koosseisu tunnused (1-16-9323/410)	6
2.1.5. Korduvus kehalise väärkohtlemise tähenduses (1-19-5146/52).....	7
2.1.6. Juriidilise isiku karistusõiguslik vastutus (4-19-4632/23; 1-18-9594/31; 4-20-215/14).....	8
2.2. MENETLUSÕIGUS.....	10
2.2.1. Välisriigi kohtuotsuse, millega on isik karistusest tingimisi vabastatud KarS § 73 tähenduses, tunnustamine (1-17-4942/31)	10
2.2.2. Kannatanu õigused süüdistuskohustuskaebuse esitamisel (1-20-79/9).....	11
2.2.3. Teismisavalduse esitamiseks õigustatud isikud KrMS § 362 lg 2 teise alternatiivi alusel (1-09-4486/1021)	11
2.2.4. Kriminaalmenetluse kulude hüvitamine väärteomenetluse lõpetamisel (4-19-1809/48)	12
2.2.5. Kriminaalmenetluse kulude hüvitamise taotlemine kriminaalmenetluse lõpetamisel kohtueelses menetluses (4-19-1809/48)	13
2.2.6. E-posti aadressile edastatud määruse kättesaamise aeg (1-19-8852/13).....	14
2.2.7. Ajakirjaniku kui menetlusvälise isiku määruskaebeõigus (1-17-9149/520).....	14
2.2.8. Kohtumenetluse ajal elektroonilisele valvele allutamise tähtaeg (1-16-9171/1408)	15

1. STATISTILINE ÜLEVAADE

Riigikohtu kriminaalkolleegium tegi perioodil 01.05.2020–31.08.2020 põhistatud lahendi 23 kriminaalasjas ja 4 väärteoasjas, sealhulgas kolleegiumi kogu koosseisus 2 kriminaalasjas. Ühes asjas kirjutati ka eriarvamus.

Nimetatud perioodil tegi kriminaalkolleegium lahendeid nii materiaaõiguse kui ka menetlusõiguse teemadel. Materiaaõiguse puhul käsitles kriminaalkolleegium näiteks altkäemaksu võtmist, andmete kaubandusliku väärtuse tunnust ärisaladuse tähenduses, maksejõuetuse põhjustamist, massilisi korratusi kinnipidamiskohas, korduvuse tunnust kehalise väärkohtlemise koosseisus ja juriidilise isiku karistusõiguslikku vastutust.

Menetlusõiguse probleemidest keskendus kriminaalkolleegium valitud perioodil näiteks välisriigi kohtuotsuse tunnustamisele, määruskaebuse, süüdistuskohustuskaebuse ja teistmisavalduse esitamise õigusele, menetluskulude hüvitamisele ning menetludokumentide kättesaamise aja selgitamisele.

Kõik vaadeldava perioodi kriminaalkolleegiumi lahendid koos märksõnadega ja annotatsioonidega on leitavad [siit](#).

Kuigi tegemist on Riigikohtu praktika ülevaatega, tuleb silmas pidada, et **Riigikohus võtab õiguslikke seisukohti üksnes kohtulahendites**. Alljärgnevas ülevaates esitatu ei ole võrdsustatav Riigikohtu poolt lahendites väljendatud seisukohtadega.

2. AKTUAALNE PRAKTIKA

2.1. MATERIAALÕIGUS

2.1.1. Vara ja muu soodustuse küsimine KarS § 294 lg 1 tähenduses ([1-18-7807/58](#))

Otsuses [1-18-7807/58](#) selgitas kriminaalkolleegium, mida saab käsitada varana või muu soodustuse küsimisena karistusseadustiku (KarS) § 294 lg 1 tähenduses.

Esmalt selgitas kolleegium, et **varana altkäemaksu eseme tähenduses ei saa käsitada varaühikuid, mille saamisele on (ameti)isikul ka tegelik õigus ja mille ta saaks õiguslikult ka realiseerida.**¹ Nii ei saa varana altkäemaksu eseme tähenduses käsitleda näiteks summat, mida ametiisik küsib talle kuuluva kinnisasja hüvitisena sundvõõrandamise läbirääkimistel. Sellises olukorras on ametiisikul seaduslik õigus hüvitisele. **Muu soodustusega KarS § 294 tähenduses on aga tegemist siis, kui altkäemaksuandja soorituse tulemusena ei parane mitte ametiisiku varaline, vaid tema isiklik või sotsiaalne olukord.** Kolleegium tõi välja, et ei ole välistatud, et altkäemaksu esemeks võib olla mõne õigusliku olukorra lahendamine tavapärasest kiiremas korras. Ametiisiku positsiooni paranemist võib sellisel juhul näha täiendava aja- ja rahakulu kokkuhoius.²

Kriminaalkolleegium rõhutas, et oluline on ka silmas pidada, et **alkkäemaksu võtmisest KarS § 294 tähenduses saab kõneleda vaid siis, kui osapoolte kokkulepe kirjeldab ametiisiku poolt toime pandud või temalt tulevikus oodatavat käitumist piisavalt konkreetsel määral.** Kohus kordas oma varasemat seisukohta, et ametialane tegu, mille ametiisik paneb toime või jätab toime panemata, ei pea olema ühemõtteliselt kindlaks määratud. Piisab sellest, kui see on mingilgi määral konkretiseeritav. Nõutavat konkreetsust teo osas ei ole näiteks juhul, kui soodustus antakse selle eest, et ametiisik on lihtsalt oma ametiülesandeid täitnud, või selle eest, et ta täidaks neid tulevikus.³ Teise näitena tõi kolleegium välja, et abstraktne lubadus toetada koalitsioonile ja linnapeale kasulike otsuste vastuvõtmist volikogus ning kindlustada linnapea positsiooni, ei ole piisavalt konkretiseeritud tegu. Sellises olukorras on tegemist ametiisiku n-ö üldise heasoovlikkusega, mis ei vasta ametialase teo piisava määratletuse nõudele.⁴

2.1.2. Andmete kaubanduslik väärtus ([1-18-4590/82](#))

Otsuses [1-18-4590/82](#) kordas kriminaalkolleegium oma varasemaid seisukohti andmete ärisaladuseks kvalifitseerimise osas.⁵ Kolleegium täpsustas aga andmete kaubandusliku väärtuse mõistet. Nimelt on kolleegiumi hinnangul **teabe salajasus ja selle kaubanduslik väärtus tihedalt seotud. Teabe ärisaladusena käsitamiseks peab esinema objektiivne äriline põhjus selle salajaseks hoidmiseks. Teisisõnu peaks teave andma mingi konkreetse eelise konkurentide ees, mis info teatavakssaamisega oma väärtuse kaotaks – selles seisnebki andmete kaubanduslik väärtus nende salajasuse tõttu.** Selleks tuleks kirjeldada vaidlusaluse teabe ärilist väärtust ettevõtte jaoks ning selle potentsiaalset kasulikkust tema konkurentidele. Näiteks võib selline väärtus olla teabel mingi toote spetsiifilise koostise või tootmisprotsessi kohta.⁶

¹ RKKKo [1-18-7807/58](#), p 11.

² Samas, p 12.

³ RKKKo [3-1-1-31-14](#), p 21.1.

⁴ RKKKo [1-18-7807/58](#), p 13.

⁵ RKKKo [1-18-4590/82](#), p-d 36 ja 39.

⁶ Samas, p 40.

2.1.3. Kannatanu KarS §-s 384 ette nähtud kuriteos ([1-19-9575/46](#))

Otsuses [1-19-9575/46](#) selgitas kriminaalkolleegium, et KarS §-s 384 ette nähtud kuriteokoosseis kaitseb ennekõike võlgnike olemasolevate võlausaldajate huve, mistõttu tuleb võlausaldajat käsitada kui kannatanut KarS § 37 lg1 tähenduses. Kannatanuna ei saa käsitada aga võlgniku pankrotihaldurit.

Kolleegium leidis, et tagades võlgniku maksevõime säilimist, on KarS §-s 384 ette nähtud kuriteokoosseis suunatud ennekõike võlgniku olemasolevate võlausaldajate kaitsmisele selle eest, et nende vara hulka kuuluv nõue võlgniku vastu ei muutuks viimase maksevõime vähenemise tõttu osaliselt või täielikult väärtusetuks. Riigikohus on varemgi nentunud⁷, et KarS § 384 järgi on karistatav võlausaldajate õiguste rikkumine.⁸

Eelnimetatud järelduse põhjendustena tõi kolleegium välja järgmised argumendid. Esiteks, enda varalise seisundi kahjustamine iseenesest pole keelatud ega karistatav. Keelatuks ja karistatavaks muutub selline käitumine siis, kui see toob kaasa isiku pankroti ehk olukorra, kus võlgnik ei suuda püsivalt rahuldada võlausaldaja nõudeid (PankrS § 1 lg 2). Seega on **enda pankrotti viimise keelu – ja seda keeldu tagava karistuse (KarS § 384) – eesmärk just võlausaldajate varaliste huvide kaitse**. Teiseks, **KarS § 384 lg 1 järgi on karistatav üksnes võlgniku varalise seisundi kahjustamine**. Niisiis ei ole KarS § 384 lg 1 järgi karistatav, kui isiku varalist seisundit kahjustatakse ajal, mil tal ei ole (veel) ühtki võlausaldajat, ehkki selline tegu võib ohustada potentsiaalseid tulevasi võlausaldajaid. KarS § 384 kaitseb selgelt piiritletud – võlgniku varalise seisundi kahjustamise ajal temaga võlasuhtes olevaid – võlausaldajaid.⁹

Kolmandaks, eelnimetatud põhimõtet saab järeldada ka KarS § 384 lg 2 sõnastusest ja KarS § 384 sanktsiooni (rahaline karistus või kuni kolmeaastane vangistus) võrdlusest mitme teise (esmajoones varavastase) kuriteo sanktsiooniga. KarS § 384 lg 2 kohaselt karistatakse sama paragrahvi esimeses lõikes sätestatud teo eest üksnes siis, kui kohus on välja kuulutanud teo toimepanija või juriidilisest isikust võlgniku pankroti või lõpetanud pankrotimenetluse raugemise tõttu. Seega ei saa riik kellegi suhtes KarS § 384 lg 1 tunnustel kriminaalmenetlust alustada ega teda selle kuriteokoosseisu järgi karistada, ilma et mõni võlausaldaja või võlgnik ise esitaks kohtule pankrotiavalduse (vt PankrS § 9 lg 1).¹⁰

KarS § 384 sanktsioonimäära võrdlusest teiste kuritegude sanktsioonidega selgitas kriminaalkolleegium, et olukorras, kus võlgniku varalist seisundit ei kahjusta võlgnik ise, vaid tema esindaja või juhtorgani liige, vastab toimepanija tegu peaaegu alati ka mõne muu kuriteokoosseisu – näiteks KarS § 201 lg 2 p 2, § 217² lg 1 või § 171 lg 1 – tunnustele. KarS § 384 moodustab selliste kuritegudega kogumi.¹¹ Need teised kuriteokoosseisud, mis on suunatud just võlgniku vara kaitsele, näevad KarS § 384 lg-s 1 sätestatuga võrreldes ette rangema karistuse (rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistuse) või vähemalt samaväärse sanktsiooni. Seega juhtudel, mil võlgniku varalist seisundit kahjustab tema esindaja või juhtorgani liige, ei ole KarS § 384 võlgniku õigushüvede kaitseks tarvilik. Ühtlasi on selge, et KarS § 384 eesmärk ei saa olla füüsilisest isikust võlgniku huvide kaitsmine tema enda eest. Järelikult omandab KarS § 384 mõtte üksnes juhul, kui käsitada seda sätet võlausaldaja huve teeniva normina.¹²

⁷ RKKKo [3-1-1-52-14](#), p 15

⁸ RKKKo [1-19-9575/46](#), p 33.

⁹ Samas, p-d 34-35.

¹⁰ Samas, p 36.

¹¹ RKKKo [3-1-1-61-09](#), p 33.

¹² RKKKo [1-19-9575/46](#), p 37.

Riigikohus selgitas ka, et **asjaolu, et võlausaldaja saab kaitsta enda varalisi õigusi pankrotimenetluses, ei puutu asjasse, kui on vaja otsustada, kas võlausaldaja on KarS §-s 384 ette nähtud kuriteos kannatanu.** Mis tahes kuriteos kannatanul on sageli võimalik esitada enda rikutud õiguste taastamiseks või rikkumise heastamiseks nõue näiteks tsiviilkohtumenetluse korras. See asjaolu ei välista aga mingil moel isiku lugemist kannatanuks kriminaalmenetluses. Niisamuti ei ole võlausaldaja KarS §-s 384 ette nähtud kuriteos kannatanuks lugemisel oluline, et pankrotimenetluse ajal ei saa ta kriminaalmenetluses esitada pankrotivõlgnikust süüdistatava vastu tsiviilhagi.¹³ Kannatanu roll kriminaalmenetluses ei piirdu tsiviilhagi esitamisega. Samuti tuleb silmas pidada, et juhtudel, mil süüdistatav ise pole pankrotivõlgnik või kui pankrotimenetlus on kriminaalmenetluse ajaks lõppenud, saab maksejõuetuse põhjustamises kannatanu ka kriminaalmenetluses tsiviilhagi esitada.¹⁴

Kolleegium asus aga seisukohale, et **kriminaalmenetluses, milles füüsilisest isikust võlgnikku süüdistatakse KarS § 384 lg 1 järgi tema enda maksejõuetuse põhjustamises, ei saa kannatanuna kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) § 37 mõttes käsitada pankrotistunud süüdistatava pankrotihaldurit.** Seda põhjustel, et enda varalist seisundit kahjustades (KarS § 384 lg 1) ei kahjusta füüsilisest isikust võlgnik oma (tulevase) pankrotihalduri individuaalõigushüve ega pane toime kuritegu pankrotihalduri vastu. Samuti pole võimalik KarS § 384 lg 1 järgi süüdistatava võlgniku pankrotihaldurit käsitada ka kannatanu esindajana. KrMS § 37 lg 1 esimese lause kohaselt saab kriminaalmenetluses kannatanuks olla üksnes füüsiline või juriidiline isik ning pankrotivara ei ole isik. Pankrotihaldurit ei saa käsitada ka süüdistatava võlausaldaja(te) esindajana, kuivõrd seadus haldurile sellist pädevust ei anna. PankrS § 55 lg 1 kohaselt peab pankrotihaldur kaitsma kõigi võlausaldajate kõrval ka võlgniku õigusi ja huve.¹⁵

2.1.4. KarS § 327 lg 1 koosseisu tunnused ([1-16-9323/410](#))

Otsuses [1-16-9323/410](#) selgitas kriminaalkolleegium massiliste korratuste kinnipidamiskohas (KarS § 327 lg 1) koosseisu tunnuseid.

Kriminaalkolleegium juhtis tähelepanu, et KarS § 327 on **blanketne kuriteokoosseis, mille tunnus sisekorra vastased toimingud tuleb sisustada käitumisreegliga, mida vaadeldaval juhul rikutakse.** Seejuures, **elnimetatud tunnuse sisustamiseks ei piisa viitest VangS § 67 p-le 1.** Tulenevalt VangS § 67 p-st 1 on kinnipeetav kohustatud vanglas julgeoleku tagamiseks täitma vangla sisekorraeeskirju ja alluma vanglateenistuse ametnike seaduslikele korraldustele. Kuna kõnealune norm ei kirjelda kinnipeetava kohustusi täielikult, vaid viitab vangla sisekorraeeskirjadele ja vanglaametnike seaduslikele korraldustele, millest tulenevad vahetult kinnipeetava kohustused, on samuti tegemist blanketse sättega. Seega **tuleb KarS § 327 sisustamiseks viidata vangla sisekorraeeskirja või ametniku korralduse aluseks olevale normile.** Samuti lisas kohus, et kuna kinnipidamiskohas kehtivad tavapärasest teistsugused, s.o rangemad ja vabadusi enam piiravad käitumisreeglid, võib seal tulla korratusena kõne alla ka tegu, mis ei pruugi kujutada endast korratust muus kohas.¹⁶

Riigikohus selgitas, et kuivõrd KarS § 327 lg 1 teine alternatiiv sätestab karistatava teona sisekorra vastastes toimingutes osalemise, **eeldab massiline korratus kinnipidamiskohas vältimatult toimepanijate paljusust.** Selles osalevad isikud ei pea tegutsema ühiselt ja **kooskõlastatult KarS § 21 lg 2 (s.o kaastäideviimise) mõttes, kuid osalejate (üksikud) teopanused peavad olema ajalis-ruumiliselt seotud määral, mis võimaldab neid käsitada osana laiaulatuslikumast korrapärasest tegevusest.** Kui mitme inimese tegevust saab lugeda

¹³ RKKKo [3-1-1-66-10](#), p-d 12-13.

¹⁴ RKKKo [1-19-9575/46](#), p 39.

¹⁵ Samas, p-d 44-48.

¹⁶ RKKKo [1-16-9323/410](#), p-d 12 ja 16.

massiliseks, tuleb hinnata igal üksikjuhul eraldi. Seejuures on hinnangu andmise aluseks muu hulgas oht KarS §-ga 327 kaitstavatele õigushüvedele. Massiline korratus kinnipidamiskohas on suunatud eelkõige riigivõimu vastu, ohustades kinnipidamiskoha julgeolekut ja vangistuse täideviimist.¹⁷

Vangistus seisneb muu hulgas isiku kohustuses viibida kohtu määratud aja jooksul vanglas, alludes seal kehtivatele käitumisreeglitele ehk sisekorrale. Seega ründab ka allumatus vangla sisekorrale selle võrra otsesemalt riigivõimu teostamist. Eelnevast tulenevalt järeldas kriminaalkollegium, et **massiline korratus kinnipidamiskohas ei eelda, et oht kinnipidamiskoha julgeolekule või kellegi elule, tervisele või varale peaks tingimata olema vahetu või konkreetne. Kehtiva korra eiramise piisavalt suur ulatus ja KarS §-ga 327 kaitstavate õigushüvede oluline riive, mis õigustab karistusõiguslikku sekkumist, väljendubki paljude kinnipeetavate ühises allumatuses.** Samuti kahjustab sisekorra rikkumises osalevate kinnipeetavate arvukus piisaval määral vabaduskaotusliku karistuse täideviimist. Massilist korratust eristab distsiplinaarsüüteona käsitatavast vangla sisekorra rikkumisest osalejate paljusus ja sellest tulenev üldine korrarikkumine ehk vastuhakk riigivõimule.¹⁸

2.1.5. Korduvus kehalise väärkohtlemise tähenduses ([1-19-5146/52](#))

Otsuses nr [1-19-5146/52](#) selgitas Riigikohus, kuidas sisustada korduvuse tunnust KarS § 121 lg 2 p 3 tähenduses.

Kollegium nõustus ringkonnakohtuga, et **korduvus tähendab KarS § 121 lg 2 p 3 mõistes mistahes varem toime pandud tahtliku kuriteoga kehalise väärkohtlemise koosseisu täitmist.** Kuna see on toimepanija isikut iseloomustav tunnus, pole seejuures oluline, kas ta on varem realiseerinud ainult kehalise väärkohtlemise koosseisu (KarS § 121) või mõne muu süüteo, mis hõlmab kehalist väärkohtlemist, aga lisab sellele ühe või mitu tunnust.¹⁹

Kohus lisas, et paljud karistusseadustiku eriosa kuriteokoosseisud sisaldavad ühe tunnusega vägivaldad, mille all mõistetakse muu hulgas sellist tegu, mis vastab kehalise väärkohtlemise koosseisule.²⁰ **Kui isik on varem pannud toime niisuguse kuriteo (nt KarS § 200 lg 1 või § 263 lg 1 p 1), mille käigus ta täitis ühtlasi kehalise väärkohtlemise koosseisu, avaldub uues kehalises väärkohtlemises tema retsidiivsus.** Õeldu ei sõltu sellest, kuhu on kehalise väärkohtlemise koosseisulisi tunnuseid hõlmav kuriteokoosseis karistusseadustiku eriosas paigutatud ja milliste õigushüvede kaitsele on see lisaks KarS §-ga 121 kaitstavale õigushüvedele veel suunatud (nt KarS § 263 lg 1 p 1 puhul avalik kord). Mõistagi langeb KarS § 121 lg 2 p 3 alla ka varasem raske tervisekahjustuse tekitamine (KarS § 118), mis sisaldab kehalise väärkohtlemise koosseisu realiseerimist (täpsemini tervise kahjustamist). Samuti täidab kehalise väärkohtlemise korduvuse tunnuse varem toime pandud tapmine (KarS § 113) või mõrv (KarS § 114).²¹

¹⁷ RKKKo [1-16-9323/410](#), p 13.

¹⁸ Samas, p 14.

¹⁹ RKKKo [1-19-5146/52](#), p 9.

²⁰ Vt nt RKKKo [1-18-5540/50](#), p 14.

²¹ RKKKo [1-19-5146/52](#), p 10-11. Vt ka lahendis viidatud RKKKo [1-17-105/35](#), p 11.

2.1.6. Juriidilise isiku karistusõiguslik vastutus ([4-19-4632/23](#); [1-18-9594/31](#); [4-20-215/14](#))

Vaadeldaval perioodil tegeles Riigikohus kolmel korral juriidilise isiku karistusõigusliku vastutuse küsimusega.²² Kõigis kolmes lahendis rõhutas Riigikohus oma varasemaid seisukohti derivatiivsest vastutusest.

Riigikohtu järjekindla praktika kohaselt saab **juriidiline isik kui abstraktsioon tegutseda vaid füüsilise isiku kaudu. Põhimõtte tuleneb KarS § 14 lg-st 1, milles sätestatud juriidilise isiku derivatiivse vastutuse põhimõtte kohaselt saab juriidiline isik vastutada üksnes siis, kui tema organi, selle liikme, juhtivtöötaja või pädeva esindaja käitumises esinevad kõik deliktstruktuuri elemendid ning kui tuvastatakse, et tegu pandi toime juriidilise isiku huvides.**²³ Seejuures ei saa juhatuse liiget ja pädevat esindajat samastada juriidilise isikuga, keda nad esindasid.²⁴ **Üldjuhul juhatuse liige juriidilise isiku kohtuste täitmise eest isiklikult ei vastuta. Juhatuse liikme selline vastutus nõuab eraldi õiguslikku alust, mis paneks tegutsemiskohustuse juriidilise isiku kõrval ka juhatuse liikmele isiklikult.**²⁵ Sellist karistusõiguslikku vastutust loovat tegutsemiskohustust ei saa üldjuhul tuletada ka ettevõtja üldisest hoolsuskohustusest. Tegutsemiskohustuse selline tuletamine oleks vastuolus karistusõiguse määratletuse põhimõttega. Kui seadusandja on teatud erivaldkondades (nt maksuõigus) otsustanud luua regulatsiooni, mis paneb juriidilise isiku esindajale selgesõnalise kohustuse korraldada juriidilise isiku valdkonnapetsiifiliste kohustuste täitmine (vt nt maksukorralduse seaduse § 8), ei saa teistes erivaldkondades asuda analoogset kohustust tuletama abstraktselt üldisest hoolsuskohustusest.²⁶

Niisiis, otsustamaks, kas juriidilise isiku karistamine on seaduslik, tuleb KarS § 14 lg 1 kohaselt esmalt kontrollida, kas füüsilise isiku teos esinevad kõik menetlusalusele isikule etteheidetava väärteo tunnused.²⁷ Kui karistusseadustiku eriosas või muus seaduses kirjeldatakse süüteo koosseisu tunnuseks toimepanija erilisi isikuomadusi, eesmärgi või motiivi, tuleb täideviija karistusõigusliku vastutuse vältimatu eeldusena kindlaks teha vastava isikutunnuse olemasolu. Kui juriidilise isiku nimel tegutsenud füüsilised isikud ei täida erilise isikutunnuse puudumise tõttu süüteo koosseisu, pole ka koosseisupärast tegu, mis oleks võimalik KarS § 14 lg 1 alusel juriidilisele isikule omistada.²⁸

Nii selgitas kriminaalkollegium otsuses nr [4-19-4632/23](#), et välismaalaste seaduse (VMS) § 300 lg 1 kohaselt karistatakse Eestis seadusliku aluseta viibival välismaalasel töötamise võimaldamise eest, kui tööandja ei ole täitnud VMS §-s 285 või § 286 lg-s 1 või 4 sätestatud kohustusi. Viidatud normidest tulenevalt saab konkreetse kohtumenetluse esemeks oleva väärteo toime panna üksnes tööandja.²⁹ Seejuures, süüteo koosseisu subjekti kirjeldav termin „tööandja“ pole määratlemata õigusmõiste, vaid töölepingu seaduse (TLS) § 1 lg-s 1 nimetatud isik. Konkreetsetes kaasuses oli tööandjaks juriidiline isik, mistõttu selle nimel tegutsenud füüsilised isikud ei täitnud erilise isikutunnuse puudumise tõttu VMS § 300 lg-s 1 sätestatud väärteokoosseisu. Seega polnud võimalik süütegu KarS § 14 lg 1 alusel juriidilisele isikule omistada ning väärteomenetlus tuli väärteomenetluse seadustiku (VTMS) § 29 lg 1 p 1 alusel lõpetada.³⁰

²² RKKKo [4-19-4632/23](#); [1-18-9594/31](#); [4-20-215/14](#).

²³ Vt ka nt RKKKo [4-19-2526/19](#), p 10; [1-18-9594/31](#), p 10.

²⁴ RKKKo [4-19-4632/23](#), p 12. Vrd RKKKo [4-16-5811/27](#), p 12 ja [3-1-1-84-16](#), p 38.

²⁵ RKKKo [4-20-215/14](#), p 13. Vt nt ka RKKKo [4-17-3766/25](#), p 15; [4-16-5811/27](#), p 12 ja [3-1-1-84-16](#), p-d 38 ja 39.

²⁶ RKKKo [4-20-215/14](#), p 14. Vt ka [4-16-5811/27](#), p 15.

²⁷ RKKKo [4-19-4632/23](#), p-d 8-9.

²⁸ RKKKo [4-17-3766/25](#), p 14.

²⁹ RKKKo [4-19-4632/23](#), p 10.

³⁰ Samas, p 11. Vt ka [4-17-3766/25](#), p 16 ja [1-18-9594/31](#), p-d 8-9.

Sarnases vaidluses, mis tõusetus KarS § 260¹ pinnalt, kordas Riigikohus, et VMS § 286 kohustab välismaalasest töötaja Eestis viibimise ja töötamise õiguslikku alust kontrollima üksnes tööandjat, kelleks oli juriidiline isik. Seega ei täitnud füüsiline isik KarS § 260¹ lg 1 p-s 2 sätestatud kuriteokoosseisu ning puudus füüsilise isiku koosseisupärane tegu, mis oleks võimalik KarS § 14 lg 1 alusel juriidilisele isikule omistada.³¹

Kolmandas derivatiivset vastutust käsitlevas lahendis tõi kriminaalkolleegium välja, et metsaseadus (MS) ei näe ette, et juriidilisest isikust raieõiguse võõrandaja juhatuse liikmel oleks isiklik kohustus tõendada võõrandamistehingu tegemisel raieõiguse olemasolu. Kuivõrd MS § 37 lg-s 1 sätestatud raieõiguse olemasolu tõendamise kohustus on vaid üleandjal, ning kui selleks on juriidiline isik, ei ole füüsiline isik metsaseadust rikkunud ning teda ei saa MS § 69 lg 1 alusel karistada. Sellega langeb ära ka juriidilise isiku vastutus ning menetlus tuleb lõpetada.³²

---

³¹ RKKKo [1-18-9594/31](#), p-d 9-10.

³² RKKKo [4-20-215/14](#), p-d 13-15.

2.2. MENETLUSÕIGUS

2.2.1. Välisriigi kohtuotsuse, millega on isik karistusest tingimisi vabastatud KarS § 73 tähenduses, tunnustamine ([1-17-4942/31](#))

Otsuses [1-17-4942/31](#) selgitas kriminaalkolleegium, et Euroopa Liidu Nõukogu 27. novembri 2008. a raamotsus [2008/947/JSK](#) vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta kohtuotsuste ja vangistuse tingimisi kohaldamata jätmist käsitlevate otsuste suhtes, et teostada tingimuslike meetmete ja alternatiivsete mõjutusvahendite järelevalvet (raamotsus), on kohaldatav ka siis, kui tegemist on süüdistatava karistusest tingimisi vabastamisega KarS § 73 lg 1 tähenduses. Seda ka olukorras, kus karistuse kandmisest tingimisi vabastatud isiku ainuke kohustus on hoiduda katseajal uue kuriteo toimepanemisest.³³

Euroopa Kohus (EK) asus 26. märtsi 2020. a otsuses³⁴ asjas nr [C-2/19](#) seisukohale, et raamotsuse artikli 1 lõiget 2 ja artikli 4 lõike 1 punkti d tuleb koostoimes tõlgendada nii, et **sellise kohtuotsuse tunnustamine, millega on mõistetud vangistus ning mis on jäetud täitmisele pööramata üksnes tingimusel, et täidetakse seadusjärgset kohustust hoiduda katseajal uue kuriteo toimepanemisest, kuulub selle raamotsuse kohaldamisalasse tingimusel, et see seadusjärgne kohustus nähtub nimetatud kohtuotsusest või selle kohtuotsuse alusel tehtud vangistuse tingimisi kohaldamata jätmist käsitlevast otsusest.**³⁵

EK selgitas muu hulgas, et **kohustus hoiduda katseajal uue kuriteo toimepanemisest võib põhimõtteliselt kujutada endast tingimuslikku meedet raamotsuse artikli 2 punkti 7 tähenduses, kui see on üks tingimustest, mis on vangistuse täitmisele pööramata jätmisele seatud.** Raamotsuse artikli 2 punktis 2 on täpsustatud, et täitmisele mittepööratud karistusega seotud tingimuslikud meetmed võivad olla lisatud kohtuotsusele või olla kindlaks määratud karistuse tingimisi kohaldamata jätmist käsitlevas eraldi otsuses, mille on teinud pädev asutus. Lisaks tuleneb raamotsuse artikli 2 punktist 7, et tingimuslikud meetmed, millele nimetatud punkt viitab, on määratlusest tulenevalt pädeva asutuse määratud. Sellest järeldub, et kohtuotsuse teinud liikmesriigi pädeva asutuse ülesanne on kindlaks määrata tingimused, millistel jäetakse mõistetud vabadusekaotuslik karistus või vabadust piirav meede täitmisele pööramata, võimaldades nii täidesaatva liikmesriigi asutustel kohtuotsuse või karistuse tingimisi kohaldamata jätmist käsitleva otsuse alusel kindlaks teha, milliseid tingimuslikke meetmeid süüdimõistetule on kohaldataud.³⁶

EK tõlgenduse kohaselt **kujutab KarS § 73 lg-s 1 nimetatud kohustus endast tingimuslikku meedet raamotsuse artikli 2 punkti 7 ja artikli 4 lg 1 punkti d tähenduses.** KrMS § 508⁵⁷ punkti 4 kohaselt võib tingimuslik meede muu hulgas seisneda ka isiku käitumist puudutava juhise andmises. Järelikult on viidatud kriminaalmenetluse seadustiku sättega raamotsuse artikli 4 lg 1 p-s d kirjeldatud meede Eesti õigusesse üle võetud ning liikmesriigi kohtu otsust

³³ RKKKm [1-17-4942/31](#), p-d 15, 17.

³⁴ Riigikohus taotles 11. detsembril 2018. a Euroopa Kohtult eelotsust asjas nr 1-17-4942. Euroopa Kohtule esitati küsimus, kas Euroopa Liidu Nõukogu 27. novembri 2008. a raamotsusega nr 2008/947/JSK vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta kohtuotsuste ja vangistuse tingimisi kohaldamata jätmist käsitlevate otsuste suhtes, et teostada tingimuslike meetmete ja alternatiivsete mõjutusvahendite järelevalvet, on kooskõlas liikmesriigi kohtuotsuse tunnustamine ning selle täitmise üle valvamine ka juhul, kui süüdimõistetule on selle otsusega vangistusest tingimisi vabastatud ilma mingeid lisakohustusi panemata nii, et isiku ainuke kohustus on hoiduda katseajal uue tahtliku kuriteo toimepanemisest (tegemist on karistusest tingimisi vabastamisega Eesti karistusseadustiku § 73 tähenduses).

³⁵ Samas, p 15. Vt ka EKo [C-2/19](#) (26.03.2020).

³⁶ Samas, p 16.

saab tunnustada ja selle täitmise üle järelevalvet teha ka siis, kui tegemist on karistusest tingimisi vabastamisega analoogiliselt KarS §-ga 73.³⁷

2.2.2. Kannatanu õigused süüdistuskohustuskaebuse esitamisel ([1-20-79/9](#))

Määruses nr [1-20-79/9](#) selgitas riigikohus, et kannatanu õigus esitada kaebus kriminaalmenetluse alustamata jätmise või lõpetamise peale hõlmab ka õigust vaidlustada 1) kriminaalmenetluse esemeks oleva kahtlustuse mahtu ja 2) seda, et kriminaalmenetluse esemeks olevas kuriteos kahtlustatavate ringi ei kuulu mõni isik, kes kannatanu arvates osales menetletava kuriteo toimepanemises.

KrMS §-des 207-208 sätestatud kannatanu õiguse vaidlustada kriminaalmenetluse alustamata jätmist või lõpetamist on seadusandja ette näinud legaliteedipõhimõtte järgimise kohtuliku kontrolli mehhanismina,³⁸ mistõttu oleneb ka kannatanu kaebeõiguse ulatus süüdistuskohustusmenetluses sellest, millised kohustused legaliteedipõhimõtte kriminaalasja menetlejale paneb. Legaliteedipõhimõtte ehk kriminaalmenetluse kohustuslikkuse printsiip (KrMS § 6) nõuab riigilt materiaalse karistusõiguse kohaldamist kõigil neil juhtudel, mil ei ole tegemist mõne KrMS §-s 6 nimetatud erandiga. Legaliteedipõhimõtte järgimiseks ei ole piisav kriminaalmenetluse toimetamise fakt iseenesest. Menetlus peab hõlmama väidetava kuriteo võimaliku toimepanija kõiki käitumisakte, millel on kriminaalmenetluse toimetamiseks piisava tõenäosusega kuriteo tunnused, ja kõiki isikuid, kelle puhul saab rääkida kriminaalmenetluse alustamiseks või jätkamiseks piisavast kahtlusest, et ta on käitunud mõnes kuriteokoosseisus kirjeldatud viisil.³⁹

Nii tõi kolleegium välja, et legaliteedipõhimõtte rikkumist tuleb jaatada näiteks olukorras, kus hoolimata asjaoludest, mis viitavad põhjendatud kahtlusele, et isik kasutas vägivalda teise inimese suguühendusele sundimiseks, toimetatakse tema suhtes kriminaalmenetlust üksnes kehalise väärkohtlemise (KarS § 121), mitte aga vägistamise (KarS § 141) tunnustel. Samuti ei saa rääkida legaliteedipõhimõtte järgimisest olukorras, kus vaatamata põhjendatud kahtlusele, et kuriteo pani toime mitu inimest ühiselt, toimetatakse kriminaalmenetlust nendest vaid ühe suhtes, ignoreerides teis(t)e inimes(t)e käitumises ilmnenuid kuriteo tunnuseid.⁴⁰

2.2.3. Teismisavalduse esitamiseks õigustatud isikud KrMS § 362 lg 2 teise alternatiivi alusel ([1-09-4486/1021](#))

Otsuses [1-09-4486/1021](#) selgitas kriminaalkolleegium, et KrMS § 367 lõike 2 teist alternatiivi tuleb mõista selliselt, et „samal õiguslikul alusel“ tähendab Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (või selle protokolli) täpselt sama sätte rikkumisel põhinevat individuaalkaebust.

Tuginedes KrMS § 367 lg 2 kohta seletuskirjas⁴¹ märgitule tõi kriminaalkolleegium välja, et KrMS § 367 lõikega 2 taheti üldreeglina tagada teismisavalduse esitamise õigus üksnes isikutele, kelle kaebuse alusel on Euroopa Inimõiguste Kohus (EIK) tuvastanud konventsiooni rikkumise. Muudele isikutele, kes tuginevad või saaksid tugineda sellisele rikkumisele, sooviti anda see õigus ainult erandlikel ja kitsalt piiritletud juhtudel. Nende erandite sätestamise

³⁷ Samas, p 17.

³⁸ RKKKm [3-1-1-47-09](#), p 17.

³⁹ RKKKm [1-20-79/9](#), p-d 25-27.

⁴⁰ Samas, p 28.

⁴¹ RKKKo [1-09-4486/1021](#), p 22. Vt ka tsiviilkohtumenetluse seadustiku, halduskohtumenetluse seadustiku, riigivastutuse seaduse, väärteomenetluse seadustiku ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu Riigikogu X koosseis, 545 SE I seletuskiri, lk 19-21. Kättesaadav [siin](#).

eesmärk oli võimaldada menetluse uuendamist, ilma et peaks enne ära ootama EIK otsuse väidetava rikkumise kohta, aga seda vaid siis, kui EIK poolt varem sarnases asjas tehtud otsusest tulenevalt on selge, et kohus tuvastaks konventsiooni rikkumise uuesti.⁴²

KrMS § 367 lg 2 teise alternatiivi järgi on teistmisavalduse esitamise õigus sellise isiku advokaadist kaitsjal, kes on sarnases asjas ja samal õiguslikul alusel esitanud EIK-ile individuaalkaebuse. Kolleegiumi hinnangul **kätkeb eelnimetatud säte endas seega sellist erandjuhtu, mil EIK on rahuldanud ühe isiku individuaalkaebuse ja võib eeldada, et kaebus rahuldatakse tõenäoliselt ka teise isiku suhtes, kes toetub sarnases asjas konventsiooni samale rikkumisele. Seda saab aga eeldada üksnes juhul, kui uus kaebus puudutab konventsiooni täpselt sama sätte rikkumist.** Kui kaebus esitatakse (küll) sarnases asjas (aga) konventsiooni mõne teise sättega kaitstava õiguse rikkumise osas, pole võimalik öelda, millisele seisukohale EIK selle suhtes asuks. EIK võib sarnases asjas otsustada konventsiooni erinevate väidetavate rikkumiste üle erinevalt.⁴³

Niisiis tuleb KrMS § 367 lõike 2 teist alternatiivi mõista selliselt, et „samal õiguslikul alusel“ tähendab konventsiooni (või selle protokoll) täpselt sama sätte rikkumisel põhinevat individuaalkaebust. Ainult siis saab öelda, et EIK tuvastaks sarnastel asjaoludel ilmselt uuesti samasuguse rikkumise, mis õigustab seda, et kriminaalmenetlust uuendatakse ilma EIK otsust ära ootamata.⁴⁴

2.2.4. Kriminaalmenetluse kulude hüvitamine väärteomenetluse lõpetamisel (4-19-1809/48)

Otsuses nr [4-19-1809/48](#) selgitas kriminaalkolleegium kriminaalmenetluse kulude hüvitamise korda väärteomenetluse lõpetamisel.

Riigikohtu kriminaalkolleegium selgitas, et kuivõrd KrMS § 183 lg 2 esimese lause kohaselt võib väärteomenetluse lahendis otsustamiseks jätta üksnes menetluskulude „kandmise“, **saab väärteomenetluses otsustada üksnes selle üle, kes on kohustatud varem lõpetatud kriminaalmenetluse kulu kandma (või hüvitama). Väärteoasja menetleja pädevuses ei ole aga tuvastada, kas kriminaalmenetluses mingi kulu üldse tekkis ja kui suur see kulu oli.** Seega, kriminaalmenetluse kulu ulatuse peab kindlaks määrama kriminaalasja menetleja ka siis, kui ta jätab selle kulu hüvitamiseks kohustatud isiku väärteoasja menetleja määrata, sest just tema saab anda kõige adekvaatsema hinnangu tema toimetatud menetluses tekkinud menetluskulu põhjendatusele.⁴⁵ Näiteks oleks väärteoasja menetlejal keeruline hinnata seda, millises ulatuses on valitud kaitsjale kriminaalasjas osutatud õigusteenuse eest makstud tasu KrMS § 175 lg 1 p 1 mõttes mõistliku suurusega. Mõistlikku suurust ületavat kaitsjatasu aga menetluskulu hulka ei arvata.⁴⁶

Eelnevast tulenevalt tõi kriminaalkolleegium välja, et **kriminaalasja menetleja peab menetlust lõpetades ja kriminaalasja materjale väärteomenetluse alustamise otsustamiseks saates tuvastama kriminaalmenetluse kulu olemasolu ja suuruse ning andma hinnangu, kas see kulu oleks tervikuna või mingis osas eelduslikult tekkinud ka väärteomenetluses.** Jaatava vastuse korral on kriminaalasja menetleja pädev jätma selle kulu hüvitamise KrMS § 183 lg 2 esimese lause alusel väärteoasja menetleja otsustada. Samas kogu see kulu, mida kriminaalasja menetleja hinnangul sama teo kohta toimetatavas väärteomenetluses eelduslikult tekkinud ei oleks ega tekiks ka edaspidi, tuleb juba

⁴² Samas, p 23.

⁴³ RKKKo [1-09-4486/1021](#), p 24.

⁴⁴ Samas, p 25.

⁴⁵ Vrd ka RKKKo [3-1-1-100-09](#), p 37

⁴⁶ RKKKo [4-19-1809/48](#), p 21. Vt ka otsuses viidatud RKKKo [3-1-1-108-12](#), p 29.

kriminaalmenetlust lõpetades jätta KrMS § 183 lg 1 alusel riigi kanda, kui just mõnest erinormist ei järeldu teisiti.⁴⁷

Samas rõhutas kohus, et **kriminaalasja menetleja hinnang, et lõpetatava kriminaalmenetluse kulu tekkinuks ka väärteomenetluses, pole siiski väärteoasja menetlejale täiel määral siduv.** Nii võib ka alles väärteomenetluses selguda, et mingi kriminaalmenetluses tekkinud kulu (nt riigi ekspertiisikulu või kahtlustatava valitud kaitsjale makstud tasu), mille kandmiseks kohustatud isik jäeti kriminaalmenetluse lõpetamisel otsustada väärteomenetluse lahendis, ei oleks väärteomenetluses siiski tekkinud. Sellisel juhul on väärteoasja menetleja õigustatud ja kohustatud jätma kõneks oleva kulu riigi kanda, isegi juhul, kui menetlusalune isik jääb väärteos süüdi.⁴⁸

2.2.5. Kriminaalmenetluse kulude hüvitamise taotlemine kriminaalmenetluse lõpetamisel kohtueelses menetluses ([4-19-1809/48](#))

Otsuses [4-19-1809/48](#) selgitas kriminaalkolleegium *obiter dictum* korras, millal tuleb taotleda kriminaalmenetluse kulude hüvitamist kriminaalmenetluse lõpetamisel kohtueelses menetluses.

Kolleegiumi hinnangul kehtivad kohtueelses menetluses kriminaalmenetluse kulude hüvitamisele samad põhimõtted, mis kohtumenetluseski. Sellele viitab esmalt KrMS § 206 lg 1 p 5, mille kohaselt märgitakse kriminaalmenetluse lõpetamise määruses ka kriminaalmenetluse kulude hüvitamise otsustus.⁴⁹ Järelikult on seadusandja lähtunud arusaamast, et **kohtueelses menetluses kriminaalmenetluse lõpetamise korral otsustatakse kriminaalmenetluse kulude hüvitamine hiljemalt koos menetluse lõpetamisega.** Ka õiguskindluse ja -rahu ning menetlusökoonomia argument kõnelevad eelnimetatud põhimõtte kasuks. Eelmärgitu tähendab paratamatult ka seda, et **menetlusosalistel tuleb esitada kriminaalmenetluse kulude hüvitamise taotlus uurimisasutusele või prokuratuurile enne kriminaalmenetluse lõpetamise määruse tegemist.** Hilinenult esitatud taotlus jääb läbi vaatamata.⁵⁰

Kriminaalkolleegium rõhutas aga, et **menetlusosalisel peab olema võimalus esitada kriminaalmenetluse kulude hüvitamise taotlus ja seda kinnitavad tõendid (kuludokumendid) õigeaks ajaks. See omakorda eeldab, et kriminaalmenetluse lõpetamise otsustuse tegemine ei oleks menetlusosalise jaoks üllatuslik.** Juhul, kui uurimisasutus või prokuratuur lõpetab kriminaalmenetluse menetlusosalise enda taotlusel, on menetluse lõpetamine menetlusosalisele enamasti – ehkki mitte tingimata alati – mõistlikult ettenähtav ja ta saab koos kriminaalmenetluse lõpetamisega taotleda ka menetluskulu hüvitamist. Peaks aga uurimisasutus või prokuratuur kriminaalmenetluse lõpetama omal algatusel või mingitel muudel asjaoludel nii, et see osutub mõne menetlusosalise jaoks ootamatuks, on kohtueelse menetleja ülesanne tagada, et menetlusosalistel oleks reaalne võimalus taotleda kriminaalmenetluse kulu hüvitamist. Üldjuhul piisab sellest, kui uurimisasutus või prokuratuur annab enne kriminaalmenetluse lõpetamist menetlusosalistele mõistliku tähtaja kriminaalmenetluse kulude hüvitamise taotluse ja seda kinnitavate tõendite esitamiseks.⁵¹

Riigikohus leidis, et **kui uurimisasutus või prokuratuur lõpetab kriminaalmenetluse selliselt, et menetlusosalisel ei olnud enne seda mõistlikku võimalust menetluskulude hüvitamist taotleda, võib menetluskulude hüvitamise taotluse esitada kohtueelsele menetlejale ka pärast kriminaalmenetluse lõpetamist. Siis tuleb menetlusosalisel**

⁴⁷ Samas, p 22.

⁴⁸ RKKKo [4-19-1809/48](#), p 23.

⁴⁹ Vt ka RKKKm [4-18-4523/37](#), p 12.

⁵⁰ RKKKo [4-19-1809/48](#), p-d 29-30.

⁵¹ Samas, p 31.

analoogia korras juhinduda KrMS §-st 172 ja taotleda menetluskulu hüvitamise taotluse esitamise tähtaja ennistamist. See, kui menetlusosaline ei teadnud ega pidanudki teadma kriminaalmenetluse lõpetamise ja seega ka kriminaalmenetluse kulude hüvitamise taotluse esitamise ajast, on üldjuhul käsitatav KrMS § 172 lg 2 p-s 2 nimetatud mõjuva põhjusena tähtaja ennistamiseks. KrMS § 172 lg 3 kohaselt võib isik ennistamist taotleda 14 päeva jooksul alates päevast, millal menetluskulude hüvitamise taotlemist takistav asjaolu ära langes. Tavaliselt tähendab see seda, et menetluskulude hüvitamise taotlus koos tähtaja ennistamise taotlusega tuleb menetlejale esitada 14 päeva jooksul päevast, mil menetlusosaline sai kriminaalmenetluse lõpetamisest teada või pidi sellest teada saama.⁵²

2.2.6. E-posti aadressile edastatud määruse kättesaamise aeg ([1-19-8852/13](#))

Määruses [1-19-8852/13](#) selgitas kriminaalkolleegium, mis hetkest hakatakse arvestama menetlusdokumendi kättesaamise aega, kui dokument edastati isiku e-posti aadressile.

Kriminaalmenetluse seadustikus ei sätestata *expressis verbis*, millal loetakse elektronposti teel edastatud menetlusdokument kättesaaduks. Kolleegiumi hinnangul tuleb juhinduda analoogiast elektronposti teel kutse kättetoimetamise korraga. Riigikohus on varasemas praktikas selgitanud, et **KrMS § 165 lg 4 kolmandast lausest tulenevalt on kutse kättesaamise kinnitamata jätmisel õiguslik tähendus vaid juhul, kui kutse on saadetud menetleja poolt välja selgitatud elektronposti aadressile.**⁵³ Kui aga kutse saadetakse isiku enda avaldatud e-posti aadressile, eeldatakse selle kättesaamist saatmise päeval.⁵⁴

Kui menetlusdokument on edastatud e-posti aadressile, mille isik on ise menetlejale avaldanud, tuleb kaebetähtaja algust arvestada päevast, mil menetlusosaline sai koopia kätte, mitte päevast, mil ta dokumendi kättesaamist kinnitas. Kinnituse saatmine võib, kuid ei pruugi kokku langeda ajaga, mil isik koopia kätte saab, kuid seadus seob kaebetähtaja alguse aga just viimase, s.o koopia saamisega.⁵⁵

2.2.7. Ajakirjaniku kui menetlusvälise isiku määruskaebeõigus ([1-17-9149/520](#))

Lahendis [1-17-9149/520](#) jaatas Riigikohus ajakirjaniku määruskaebeõigust olukorras, kus kohtumäärusega on ajakirjanik kohustatud kohtuistungil kuulnud hoidma saladuses.

KrMS § 384 lg 1 järgi on maakohtu määruse peale määruskaebuse esitamise õigus kohtumenetluse pooltel, samuti menetlusvälisel isikul, kui kohtumäärusega on piiratud tema õigusi või seaduslikke huve. Kohtusaalis viibiv ajakirjanik ei ole kriminaalasjas kohtumenetluse pooleks. Seega tuleb tema kaebeõiguse üle otsustamiseks hinnata, kas maakohtu määrusega piirati tema õigusi või seaduslikke huve.⁵⁶

Konkreetses kaasuses kohustas maakohus menetlusosalisi ja teisi istungisaalis viibijaid hoidma õigusemõistmise huvide kaitseks saladuses isikuliste tõendiallikate ütluste sisu kuni kohtuliku uurimise lõpuni. PS § 45 lg 1 lause 1 sätestab, et igaühel on õigus vabalt levitada ideid, arvamusi, veendumusi ja muud informatsiooni sõnas, trükis, pildis või muul viisil. Selle õiguse kaitseala hõlmab ka ajakirjanikule kuuluvat ajakirjanduslikku väljendusvabadust. Väljendusvabadus ei ole aga absoluutne. Seda õigust lubavad PS § 45 lg 1 laused 2 ja 3 seadusega piirata avaliku korra, kõlbluse, teiste inimeste õiguste ja vabaduste, tervise, au ning hea nime kaitseks, samuti riigi ja kohalike omavalitsuste teenistujatel neile ameti tõttu teatavaks

⁵² RKKKo [4-19-1809/48](#), p 32.

⁵³ Vt nt RKKKm [1-19-7121/38](#), p 6.

⁵⁴ RKKKm [1-19-8852/13](#), p 25.

⁵⁵ Samas, p 27. Vrd RKKKm [3-1-1-8-17](#), p 11.

⁵⁶ RKKKm [1-17-9149/520](#), p 7.

saanud riigi- või ärisaladuse või konfidentsiaalsena saadud informatsiooni ning teiste inimeste perekonna- ja eraelu kaitseks, samuti õigusemõistmise huvides. Praegusel juhul ei tulene saladuses hoidmise kohustus vahetult seadusest. **Aluse väljendusvabaduse riivamiseks annab küll KrMS § 12 lg 4¹, kuid konkreetse piirangu kehtestas kaalutusõigust teostades kohus oma määrusega. Ilma maakohtu määruseta polnuks ajakirjanikul takistusi avalikul kohtuistungil kuulnud ütluste koheseks avaldamiseks. Kuna kohus keelas selle ära, siis muutus ajakirjaniku võimalus istungi kajastamiseks kitsamaks. Järelikult piirab maakohtu määrus ajakirjaniku õigusi või seaduslikke huve, mistõttu tuleb jaatada ajakirjaniku määruskaebeõigust.**⁵⁷

2.2.8. Kohtumenetluse ajal elektroonilisele valvele allutamise tähtaeg ([1-16-9171/1408](#))

Lahendis [1-16-9171/1408](#) selgitas kriminaalkolleegium, et kui süüdistatav allutatakse elektroonilisele valvele kohtumenetluse ajal, siis pole üldjuhul vaja elektroonilise valve tähtaega kindlaks määrata.

KrMS § 137¹ lg 1² näeb ette, et kohtueelses menetluses isiku suhtes elektroonilise valve kohaldamise tähtajale kohaldatakse KarS § 75¹ lg-s 3 sätestatud.⁵⁸ Niisiis näeb elektroonilise valve kui asendustökendi tähtaega reguleeriv KrMS § 137¹ lg 1² sõnaselgelt ette, et KarS § 75¹ lg-s 3 sätestatud kohaldatakse elektroonilise valve tähtajale üksnes kohtueelses menetluses. Ka üheski teises sättes pole ette nähtud, et kohtumenetluses tuleks vahistamise asemel elektroonilist valvet kohaldades järgida kas KarS § 75¹ lg-s 3 sätestatud või mingit muud tähtaega. Seetõttu asus kolleegium seisukohale, et **kohtumenetluses elektroonilise valve tähtajale KarS § 75¹ lg-t 3 ei kohaldata ja seda asendustökendit kohaldatakse üldjuhul tähtaega kindlaks määramata.** Osutatud järeldust toetab ka see, et erinevalt kohtueelsest menetlusest, kus KrMS § 131¹ lg-st 1 tulenevalt on kahtlustatava või süüdistatava vahi all pidamise kestus üldjuhul piiratud tähtaegadega, ei ole kriminaalasja kohtuliku arutamise staadiumis vahistamise kestus seadusega reguleeritud.⁵⁹ Elektrooniline valve asendab vahistamist, olles vahistamisega võrreldes kergem kriminaalmenetluse tagamise vahend.⁶⁰ Olukorras, kus isiku võib kohtumenetluse ajaks vahistada tökendi tähtaega kindlaks määramata, on see seda enam lubatav elektroonilise valve korral.⁶¹

Kolleegium rõhutas, et eelmärgitu ei tähenda siiski seda, et kohtumenetluses elektroonilise valve kohaldamine kindlaks tähtajaks oleks välistatud. Kohtupraktikas on leitud, et **olukorras, kus kohtu alla antud süüdistatava puhul on olemas nii põhjendatud kuriteokahtlus, vahistamisalus kui ka KrMS § 130 lg-s 2 nimetatud vältimatu vahistamisvajadus, kuid tema tähtajatu vahistamine riivaks ebaproportsionaalselt isiku põhiõigusi, on kohus pädev võtma süüdistatava KrMS § 262 lg 1 p-s 4 või § 275 lg-s 1 sätestatud korras vahi alla ka kindlaks tähtajaks, mis on lühem kui KrMS § 275 lg-s 2 nimetatud kuus kuud.**⁶² Niisamuti on kohtul õigus – kui ta peab seda süüdistatava põhiõiguste riive proportsionaalsuse

⁵⁷ RKKKm [1-17-9149/520](#), p-d 8-10.

⁵⁸ Vt ka normi kehtestanud seaduse eelnõu seletuskirja, milles märgiti, et „KrMS § 137¹ reguleerib vahistamise asendamist elektroonilise valvega. Muudatusega nähti ette, et kohtueelses menetluses isiku suhtes elektroonilise valve kohaldamise tähtajale kohaldatakse KarS § 75¹ lõikes 3 sätestatud. Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus (suhtumise karmistamine sõiduki joobes juhtimisse) Riigikogu XIII koosseis, 328 SE, lk 17. Kättesaadav [siin](#).

⁵⁹ RKKKm [1-16-9171/1206](#), p 10.

⁶⁰ RKKKm [3-1-1-9-12](#), p-d 11-12.

⁶¹ RKKKm [1-16-9171/1408](#), p 22-23.

⁶² TrtRnKm [1-17-113/60](#), p-d 42-50.

tagamiseks vajalikuks – määrata ka vahistamise elektroonilise valvega asendamisel kindlaks asendustõkendi tähtaja. Muudel juhtudel pole see aga nõutav.⁶³

Lisaks tõi Riigikohus välja, et nii nagu vahistamine, peab ka asendustõkendi kohaldamine olema proportsionaalne.⁶⁴ Järelikult on ka tähtajatu elektroonilise valve jätkuval kohaldamisel vaja hinnata, kas selle asendustõkendi kohaldamine jääb mõistliku aja piiridesse. Kuivõrd KrMS § 137¹ lg 9 ei ole kohtumenetluses kohaldatav, pole elektroonilise valve põhjendatuse kontrollimisel võimalik juhinduda KrMS §-st 137, s.t kautsjoni põhjendatuse kontrolli reguleerivatest normidest. Seega tuleb elektroonilise valve põhjendatuse kontrollimisel aluseks võtta elektroonilise valvega asendatava tõkendi ehk vahistamise põhjendatuse kontrollimiseks ette nähtud kord ja tähtajad (KrMS § 275 lg-d 2-3).⁶⁵

---

⁶³ RKKKm [1-16-9171/1408](#), p 24.

⁶⁴ Vrd RKKKm [1-16-2411/677](#), p 20.

⁶⁵ RKKKm [1-16-9171/1408](#), p 25.